

gepubliceerd in: C. van der Burg, L. Minnema (red.), *In de ban van het kwaad. Het kwaad in religieuze verhalen wereldwijd*, Zoetermeer 2004, 69-82

HOE BAÄL DE DOOD TOELIET EN WEER AAN HEM ONTSNAPTE

Uit het Ugaritisch vertaald en ingeleid door Klaas Spronk

INLEIDING

Verhaallijn en verhaalmotieven

In de mythe van Baäl wordt beschreven hoe Baäl (ook wel aangeduid met de naam Hadad) zich een plek verwerft temidden van de goden. Het symbool daarvan is het paleis dat hij bouwt met toestemming van de hoogste god, El. In zijn overmoed daagt Baäl vervolgens de (god van de) dood, Mot, uit door hem letterlijk en figuurlijk de ruimte te geven. Daarbij moet Baäl het onderspit delven. Dankzij de godin Anat, de partner van Baäl, komt Baäl weer tot leven, verslaat hij de Dood en maakt zo weer plaats voor het leven en het licht.

Dit verhaal geeft geen antwoord op de vraag waar het kwaad vandaan komt. Het kwaad is er gewoon en wel in de persoon van de Dood. Die heeft zijn eigen volwaardige positie temidden van de goden. Hij wordt zelfs “geliefde van El” genoemd. Het verhaal geeft wel iets aan over de manier waarop dit levensbedreigende kwaad door kan werken: het neemt de ruimte in die het krijgt. Dat gebeurt als Baäl op de top van zijn macht zich onaantastbaar waant. Eerder had hij nog geaarzeld. Het verhaal doet wat dit betreft denken aan dat van Adam en Eva (in Genesis 3) die hun grenzen uit het oog verliezen en zo het kwaad (de dood) over zich afroepen.

Uiteindelijk loopt het dan toch nog goed af. De geliefde van Baäl blijkt sterker dan de Dood. Men kan het vergelijken met het Egyptische verhaal van Isis en Osiris. Er zijn ook hier raakvlakken met het latere Joods-christelijke denken over de overwinning op de dood.

Godsdiensthistorische context

Ugarit was een bloeiende handelsstad, gelegen aan de Middellandse Zeekust van het huidige Syrië, die is ondergegaan in de woelige periode rond 1200 voor Christus. De belangrijkste god uit het Ugaritische pantheon was de god van de regen, Baäl. Zoals zijn naam, die letterlijk vertaald “heer” betekent, aangeeft nam hij een vooraanstaande plaats in onder de goden. Dat ging echter niet zonder slag of stoot. Hij moest vechten voor zijn positie en de handhaving daarvan. Als god van de regen was Baäl ook “heer” van de vruchtbaarheid. Ook daarbij had hij een voortdurende strijd te leveren tegen levensbedreigende machten. Naar de gelovige beleving van de bewoners van Ugarit waren deze zaken verweven: de vruchtbaarheid op aarde was afhankelijk van de uitkomst van de godenstrijd.

Tekst

De mythe van Baäl is op zes grote kleitabletten vastgelegd. Op sommige plaatsen zijn deze beschadigd, maar de verhaallijn is doorgaans goed te reconstrueren. De tekst wordt hier weergegeven in versregels. Kenmerkend voor de poëtische vorm is de parallelie tussen de regels, waarbij de tweede regel vaak bepaalde elementen uit de eerste regel met andere woorden herhaalt. Op de kleitabletten zijn de regels volgeschreven. De nummering geeft de regels van de kleitabletten aan en komt dus niet altijd overeen met die van de poëtische versregels.

VERHAAL

In de eerste helft van de mythe is verteld hoe Baäl zijn rivaal Yam, de god van de zee, heeft verslagen. Na lang aandringen, onder andere door zijn partner de godin Athirat, stemt El er in toe dat Baäl nu ook zijn eigen paleis mag bouwen. De ambachtsman onder de goden, aangeduid met de dubbele naam Kothar-en-Chasis, neemt de opdracht ter hand.

4.V.1 “Laat er een huis gebouwd worden voor Baäl zoals voor de goden,
een residentie als voor de zonen van Athirat.”

En vrouwe Athirat van de zee antwoordde:

“U bent groot, El!

Voorwaar, wijs is de grijsheid van uw ouderdom.

5 Waarlijk, de zachtheid die zich in uw borst bevindt instrueert u.

Het is nu ook juist de tijd voor zijn regens.

Baäl moet de tijd voor het schip met sneeuw instellen,
wanneer hij zijn stem laat horen in de wolken
en hij zijn bliksems op de aarde loslaat.

10 Een huis van ceders – laat hij het voltooien,
een huis van stenen – laat hij het maken.

Dat het gezegd worde tot de almachtige Baäl:

Roep een karavaan naar uw huis,
koopwaar in uw paleis,

15 laat de bergen u zilver in overvloed brengen,
de heuvels het beste goud,

laat hen u de mooiste edelstenen brengen.

Bouw dan een huis van zilver en goud,

een huis van de zuiverste lapislazuli.”

Anat brengt het goede nieuws naar Baäl. Die geeft Kothar-en-Chasis de opdracht om snel met de bouw te beginnen.

50 “Kom op, Kothar-en-Chasis!

Snel, Kothar, een huis,

trek snel een paleis op.

Bouw snel een huis,

trek snel een paleis op

55 midden op de hoogten van de (berg) Sapan.

Laat het huis duizend are groot zijn,

het paleis tienduizend hectare.”

Toen antwoordde Kothar-en-Chasis:

“Luister, o almachtige Baäl,

60 hoor toe, o rijder op de wolken:

moet ik niet een opening in het huis aanbrengen,

een venster in het paleis?”

Maar de almachtige Baäl antwoordde:

“Breng geen opening aan in het huis,

geen venster in het paleis!”

4.VI.1 Toen antwoordde Kothar-en-Chasis:

- “Je zult terugkomen, Baäl, op mijn woord.”
Kothar-en-Chasis sprak voor de tweede keer:
5 “moet ik niet een opening in het huis aanbrengen,
een venster in het paleis?”
Maar de almachtige Baäl antwoordde:
“Breng geen opening aan in het huis,
geen venster in het paleis!”
10 Pidray, het meisje van de honingdauw, mag niet ontsnappen,
Tallay, het meisje van de dauwregen, mag niet worden gezien.”

De volgende regels op het kleitablet zijn niet goed leesbaar. Het lijkt erop alsof Baäl niet alleen bang is dat zijn dochters, brengers van de dauw, ontsnappen, maar dat hij ook de invloed van zijn eerdere opponent, de zeegod Yam, vreest.

- 15 En Kothar-en-Chasis antwoordde:
“Je zult terugkomen op mijn woord.”
... zij bouwden zijn huis,
... zij richtten zijn paleis op.
Ze gingen naar de Libanon voor zijn bomen
naar Siryon voor de beste ceders,
20 ja, naar de Libanon voor zijn bomen,
naar Siryon voor de beste ceders.
Vuur werd geplaatst in het huis,
vlammen in het paleis.
Zie, één dag en een tweede
25 brandde het vuur in het huis,
de vlammen in het paleis;
een derde, een vierde dag
brandde het vuur in het huis,
de vlammen in het paleis;
30 een vijfde, een zesde dag
brandde het vuur in het huis,
de vlammen in het paleis.
Toen, op de zevende dag,
werd het vuur verwijderd uit het huis,
de vlammen uit het paleis.
Het zilver was veranderd in platen,
35 het goud was veranderd in stenen.
De almachtige Baäl verheugde zich:
“Ik heb mijn huis gebouwd van zilver,
mijn paleis van goud!”
Baäl richtte zijn huis in,
40 Hadad richtte zijn paleis in.
Hij slachtte ossen en schapen,
hij velde stieren en de vetste rammen,
eenjarige kalveren,
bokjes en talrijke lammeren.
Hij nodigde zijn broers in zijn huis,
45 zijn familie binnen in zijn paleis,
hij riep de zeventig zonen van Athirat.

Hij voorzag de goden van rammen en wijn,
 hij voorzag de godinnen van ooien en wijn,
 hij voorzag de goden van stieren en wijn,
 50 hij voorzag de godinnen van koeien en wijn,
 hij voorzag de goden van tronen en wijn,
 hij voorzag de godinnen van zetels en wijn,
 hij voorzag de goden met vaten wijn,
 hij voorzag de godinnen met kruiken wijn.
 55 Toen aten en dronken de goden
 en zij werden voorzien van een mestkalf,
 met een gezouten mes sneden zij het gemeste aan.
 Zij dronken wijn uit bokalen,
 het bloed van de bomen uit gouden bekers.

In het gedeelte beschadigde vervolg van de tekst wordt verteld hoe Baäl zijn macht steeds verder uitbreidt. Hij verovert tientallen steden en legt ook zijn tot dan toe gevaarlijkste tegenstander Yam aan banden. Wanneer hij na zijn zegetocht terugkeert in zijn paleis geeft hij aan dat hij het nu wel aandurft om een venster aan te laten brengen.

“Ik zal het plaatsen, Kothar, op deze dag,
 Kothar, op dit moment.
 Laat er een venster geopend worden in het huis,
 een opening midden in het paleis,
 ja, laat er een spleet in de wolken
 4.VII.20 overeenkomstig jouw advies, Kothar-en-Chasis!”
 Kothar-en-Chasis lachte.
 Hij verhief zijn stem en riep:
 “Heb ik het jou niet gezegd, o almachtige Baäl,
 dat je zou terugkomen op mijn woord:”
 25 dat een venster in het huis geopend moest worden,
 een raam midden in het paleis?”
 Baäl opende een spleet in de wolken,
 Baäl liet zijn heilige stem horen,
 30 Baäl herhaalde hetgeen van zijn lippen uitging.
 Zijn heilige stem liet de aarde beven,
 hetgeen van zijn lippen uitging de bergen.

 35 De hoogten van de aarde wankelden.
 De vijanden van Baäl hielden zich vast aan de bossen,
 de haters van Hadad aan de bergwanden.
 En de almachtige Baäl sprak:
 “Vijanden van Hadad, waarom zijn jullie bang,
 waarom zijn jullie bang voor de wapens van Damran?”
 40 De ogen van Baäl zagen uit naar zijn hand,
 de knots, de ceder in zijn rechterhand.
 Toen keerde Baäl terug naar zijn huis.
 “Koning noch niet-koning
 zal zich kunnen handhaven in het land van (mijn) heerschappij.
 45 Ik zal zelfs een boodschapper sturen
 naar Mot, de zoon van El,

een bode naar de geliefde van El, de held.
 Mot moge me roepen in zijn keel,
 de geliefde mij verbergen in zijn slokdarm.
 50 Ik alleen ben het die koning is over de goden,
 die goden en mens vet maakt,
 die de menigten der aarde verzadigt.”

In de gedeeltelijk beschadigde tekst die nu volgt geeft Baäl zijn knechten de opdracht om zijn uitnodiging aan Mot over te brengen. Daarbij geeft hij hun ook waarschuwingen mee.

4.VIII. “Nu dan, richt je gelaat
 naar de berg Targuziz,
 naar de berg Turmag,
 naar de twee heuvels aan de rand van de aarde.
 5 Heft een berg op met de handen,
 een beboste heuvel met de handpalmen
 en daalt af in het huis van de afzondering in de aarde,
 wordt geteld onder de afgedaalden in de aarde.
 10 Nu dan, richt uw gelaat
 naar zijn stad Hamray.
 Een groeve is de troon waar hij op zit,
 vuilnis, het land van zijn erfgoed.
 15 En past op, dienaars van de goden:
 komt niet dichtbij Mot, de zoon van El,
 laat hij jullie niet maken tot een lam in zijn mond,
 20 vernietigen als een jong in zijn verbrijzelende kaken!
 De lamp van de goden, Shapash, wordt stofkleurig,
 de hemel wordt bevuild door de hand van Mot, de geliefde van El.
 25 Na duizend lengtes,
 tienduizend afstanden
 moeten jullie buigen voor de voeten van Mot en neervallen,
 je neerbuigen en hem eer bewijzen.”

De boden brengen de boodschap over en keren terug met het antwoord van Mot.

5.I “Een boodschap van Mot, de zoon van El,
 een woord van de geliefde, zoon van El, de held:
 15 Mijn keel is de bek van een leeuw in de woestijn,
 ja, de bek van een walvis in de zee.
 Ja, de poel trekt wilde ossen aan,
 de bron de roedel herten.
 Voorwaar, voorwaar, als ik verlang naar leem,
 20 dan eet ik het met beide handen,
 wanneer mijn zeven delen in de schaal zijn,
 wanneer (de riviergod) Nahar de beker mengt.
 Welnu, nodig mij uit, Baäl, met mijn broers,
 roep mij, Hadad, met mijn familie!
 En eet brood met mijn broers,
 25 drink wijn met mijn familie.
 Ben je vergeten, Baäl, dat ik jou zal doorsteken

... ?
 Toen jij Lotan, de vluchtige slang hebt geslagen,
 vernietigd hebt de kronkelende slang,
 30 de tyran met de zeven koppen,
 heb jij de hemel ontbloot, losgemaakt
 als de gordel van je mantel.
 Ik werd kermend gegeten,
 ik ging dood als een stuk vuil.
 Nu moet jij afdalen in de keel van de zoon van El, Mot,
 35 in de keelpijp van de geliefde van El, de held.”

Er ontbreken hier ongeveer veertig regels door een beschadiging van het kleitablet. In het verhaal vindt er hier een omslag plaats. Baäl trad eerst zijn doodsvijand Mot met een zekere arrogantie tegemoet. Van zijn kant erkende Mot de macht van Baäl door te verwijzen naar zijn overwinning op het oermonster, de slang Lotan, en op Mot. Wanneer we weer verder kunnen lezen blijkt dat Baäl machteloos is op het terrein van Mot. De god van de dood wordt beschreven als een alles verslindend monster en Baäl erkent hem nu als zijn meerdere.

5.II (Mot heeft) één lip op de aarde,
 één lip tegen de hemel,
 zijn tong reikt tot de sterren.
 Baäl zal zijn buik binnengaan,
 5 afdalen in zijn mond als een geroosterde olijf,
 de opbrengst van de aarde en de vrucht van de bomen.
 De almachtige Baäl vreesde hem,
 de rijder van de wolken werd bang voor hem:
 “Vertrek, zeg tot de zoon van El, Mot,
 herhaal tot de geliefde van El, de held:
 10 Boodschap van de almachtige Baäl,
 woord van de machtigste der krijgers:
 Heil aan de zoon van El, Mot.
 Ik ben jouw slaaf, ja, de jouwe voor altijd!”

In het volgende gedeelte, dat op het kleitablet gedeelte beschadigd is, wordt verteld hoe Mot reageert op de veranderde situatie. Baäl bereidt zich voor op zijn aftocht naar het dodenrijk. Daarbij krijgt hij instructies, waarschijnlijk van de zonnegodin Shapash, die door haar nachtelijke reis door de onderwereld op de hoogte is van de toestand daar. Ze geeft hem ook aanwijzingen voor de manier waarop hij kan overleven. Daartoe zal hij nageslacht moeten verwekken.

5.V “En jij, neem je wolken,
 je winden, je bliksems, je regens,
 met jou je zeven knapen,
 je acht beren van kerels,
 10 met jou Pidray, het meisje van de honingdauw,
 met jou Tallay, het meisje van de regendauw.
 Richt dan je gelaat
 naar de bergen van mijn keelpijp.
 Hef een berg op met de handen,
 een beboste heuvel met de handpalmen

- 15 en daal af in het huis van de afzondering in de aarde,
 word geteld onder de afgedaalden in de aarde
 en ervaar de zwakte van het dood zijn.”
 De almachtige Baäl gehoorzaamde.
 Hij bedreef de liefde met een vaars op de steppe,
 met een koe in het land van de doodsrivier.
 20 Hij lag bij haar zevenenzeventig keer,
 zij liet hem haar bestijgen achtentachtig keer.
 Ze werd zwanger en baarde een jongen.
 De almachtige Baäl bekleedde hem met zijn mantel,
 25 met zijn kracht, de gave ...

Hier is de tekst helaas opnieuw beschadigd. Duidelijk is wel dat Baäl, voordat hij zijn geweldige potentie verliest, zorgt voor nageslacht. Hij bekleedt zijn zoon met zijn eigen waardigheid. In het nu volgende gedeelte lezen we dat Baäl gedood is. Twee boden berichten hierover aan El. Het is niet uitgesloten dat Baäl Mot misleid heeft en dat hij zich aan zijn kort hiervoor verwekte dubbelganger heeft vergrepen. Hoe dan ook, het zal blijken dat het nog niet gedaan is met Baäl.

- 5.VI “Wij rondde de einden der aarde,
 5 totaan de grenzen van de weidegrond.
 Wij bereikten ‘Liefelijkheid’, de steppe,
 ‘Schoonheid’, het veld van de doodsrivier.
 Wij troffen Baäl aan liggend op de aarde.
 De almachtige Baäl is dood,
 10 te gronde gegaan is de hoogheid, de heer van de aarde!”
 De welwillende, El, de vriendelijke
 daalde daarop af van zijn troon, zette zich op de voetenbank
 en van de voetenbank af ging hij op de grond zitten.
 15 Hij strooide as van rouw op zijn hoofd,
 stof van vernedering op zijn schedel,
 als kleding hulde hij zich in een lendendoek.
 Hij bekraste de huid met een steen,
 inkervingen met een scheermes,
 hij haalde wangen en kin open.
 20 Driemaal doorploegde hij zijn sleutelbenen,
 als een tuin zijn borst,
 driemaal als een vallei zijn rug.
 Hij verhief zijn stem en schreeuwde:
 “Baäl is dood!
 Hoe moet het nu verder met het volk van de zoon van Dagan,
 25 met de menigte van de volgers van Baäl?
 Ik wil afdalen in de aarde!”
 Ook Anat liep rond en speurde
 op elke berg tot het midden van de aarde,
 op elke heuvel tot het midden van de velden.
 Zij bereikte ‘Liefelijkheid’, de steppe,
 30 ‘Schoonheid’, het veld van de doodsrivier.
 Zij trof Baäl aan liggend op de aarde.
 Als kleding hulde zij zich in een lendendoek.

- 6.I Zij bekraste de huid met een steen,
 inkervingen met een scheermes,
 zij haalde wangen en kin open.
 Driemaal doorploegde zij haar sleutelbenen,
 5 als een tuin haar borst,
 driemaal als een vallei haar rug.
 “Baäl is dood!
 Hoe moet het nu verder met het volk van de zoon van Dagan,
 met de menigte van de volgers van Baäl?
 Laten wij afdalen in de aarde!”
 Met haar daalde af Shapash, de lamp van de goden.
 Tot verzadiging weende zij,
 10 dronk zij haar tranen als wijn.
 Luid schreeuwde zij tot Shapash, de lamp van de goden:
 “Til voor mij de almachtige Baäl op!”
 Shapash, de lamp van de goden, gehoorzaamde.
 Ze tilde de almachtige Baäl op,
 15 ze legde hem op de schouders van Anat.
 Ze bracht hem op de hoogten van de Sapan.
 Ze beweende hem en begroeven hem,
 legde hem in de groeve van de goden der aarde.
 Ze slachtte zeventig wilde ossen
 20 als reinigingsoffer voor de almachtige Baäl.
 Ze slachtte zeventig ossen
 als reinigingsoffer voor de almachtige Baäl.
 Ze slachtte zeventig schapen
 als reinigingsoffer voor de almachtige Baäl.
 Ze slachtte zeventig herten
 25 als reinigingsoffer voor de almachtige Baäl.
 Ze slachtte zeventig steenbokken
 als reinigingsoffer voor de almachtige Baäl.
 Ze slachtte zeventig reebokken
 als reinigingsoffer voor de almachtige Baäl.

Vervolgens gaat Anat naar El en roept uit dat Athirat en haar familie zich nu kunnen verheugen over de dood van Baäl. Ze kunnen een ander aanstellen in zijn plaats. Deze vervanger, Athtar “de geweldige”, blijkt echter letterlijk en figuurlijk niet van hetzelfde formaat als Baäl: hij is te klein voor de troon. Anat gaat nu op zoek naar Baäl.

- 6.II.5 Een dag, twee dagen gingen voorbij
 en de jonkvrouw Anat zocht hem.
 Zoals het hart van een koe naar haar kalf,
 zoals het hart van een ooi naar haar lam
 zo verlangde het hart van Anat naar Baäl.
 10 Ze greep Mot bij de zoom van zijn kleed,
 ze pakte hem vast bij de rand van zijn mantel.
 Ze verhief haar stem en schreeuwde:
 “Jij, Mot, geef me mijn broer terug!”
 En Mot, de zoon van El, antwoordde:
 “Wat verlang je van mij, o maagd Anat?”

- 15 Ik zelf liep rond en speurde
 op elke berg tot het midden van de aarde,
 op elke heuvel tot het midden van de velden.
 Mijn keel miste mensen,
 mijn keel de menigten der aarde.
- 20 Ik bereikte 'Liefelijkheid', de steppe,
 'Schoonheid', het veld van de doodsrivier.
 Ik trof de almachtige Baäl aan.
 Ik maakte hem tot een lam in mijn mond,
 als een jong vernietigde ik hem in mijn verbrijzelende kaken.”
 De lamp van de goden, Shapash, werd stofkleurig,
- 25 de hemel werd bevuild door de hand van Mot, de geliefde van El.
 Een dag, twee dagen gingen voorbij
 en de jonkvrouw Anat zocht hem.
 Zoals het hart van een koe naar haar kalf,
 zoals het hart van een ooi naar haar lam
- 30 zo verlangde het hart van Anat naar Baäl.
 Ze greep Mot, de zoon van El.
 Met een mes spleet ze hem,
 met een zeef schiftte ze hem,
 met vuur verbrandde ze hem,
 met een molen vermaalde ze hem,
- 35 in het veld zaaide ze hem.
 De vogels aten zijn vlees,
 het gevogelte verteerde zijn ledematen.
 Vlees riep tot vlees.

Door de nederlaag van Mot kan Baäl aan de dood ontsnappen. Of en, zo ja, hoe dat beschreven is weten we niet, omdat het kleitablet hier beschadigd is. Het eerste teken dat Baäl leeft wordt aan El gegeven in een droom.

- 6.III.10 In een droom van de welwillende, El, de vriendelijke,
 in een visioen van de schepper der schepselen
 regende de hemel olie,
 stroomden de wadi's vol met honing.
 De welwillende, El, de vriendelijke, verheugde zich
- 15 Hij zette zijn voet op de voetenbank,
 zijn frons verdween en hij lachte.
 Hij verhief zijn stem en riep:
 “Ik kan gaan zitten en rusten
 en mijn ziel kan rusten in mijn borst,
- 20 want de almachtige Baäl leeft,
 want de hoogheid, de heer van de aarde, is er weer!”
 El riep luid tot de maagd Anat:
 “Luister, o maagd Anat.
 Zeg tot Shapash, de lamp van de goden:
- 6.IV ‘De voren van de aarde zijn opgedroogd, o Shapash,
 de voren van de aarde van El zijn opgedroogd.
 Baäl moet de voren van het ploegland doorboren.
 Waar is de almachtige Baäl?

Waar is de hoogheid, de heer van de aarde?’’

Anat brengt de boodschap over aan Shapash en deze gaat Baäl zoeken. Het blijkt dat Baäl druk doende is af te rekenen met zijn tegenstanders. Uiteindelijk komt het daarbij tot een confrontatie met Mot. Deze beklagt zich over de manier waarop Anat hem heeft behandeld en eist genoegdoening: in plaats van Baäl wil hij een ander.

- 6.V “Vanwege jou, Baäl, onderging ik neervallen,
vanwege jou onderging ik het schiften met een mes,
vanwege jou onderging ik het verbranden met vuur,
15 vanwege jou onderging ik het vermalen door een molen,
vanweg jou onderging ik het schiften met een zeef,
vanwege jou onderging ik het verstrooien in de velden,
vanwege jou onderging ik het zaaien in de zee.
20 Geef mij één van jouw broers om te verslinden
en de toorn die mij vervult zal afgewend worden.
Als je mij niet één van je broers geeft,
zal ...
Ik zal de mensen verteren,
25 ik zal de menigten van de aarde verteren.

In het ontbrekende gedeelte wordt beschreven hoe Mot door Baäl wordt misleid: in plaats van een broer van Baäl verslindt Mot zijn eigen broers. Nadat Mot ontdekt heeft wat er is gebeurd ontbrandt er een hevige strijd.

- 6.VI Hij keerde terug naar Baäl van de hoogten van de Safon.
Hij verhief zijn stem en schreeuwde:
15 “Mijn broers heb jij me te eten gegeven, Baäl,
de zoons van mijn moeder te verteren!”
Ze keken elkaar aan als kemphanen.
Mot was sterk, Baäl was sterk.
Ze stootten op elkaar als wilde stieren.
Mot was sterk, Baäl was sterk.
Ze beten elkaar als slangen.
20 Mot was sterk, Baäl was sterk.
Ze vertraptten elkaar als renners.
Mot viel, Baäl viel.
Shapash schreeuwde tot Mot:
“Luister toch, o zoon van El, Mot!
25 Hoe kan jij vechten met de almachtige Baäl?
Hoe kan de stier El, jouw vader, dan nog naar jou luisteren?
Voorwaar, hij zal de steun onder jouw zetel wegnemen,
voorwaar, hij zal de troon van jouw koningschap omver werpen,
voorwaar, hij zal de scepter van jouw regering breken.”
30 Mot, de zoon van El, werd bang,
de geliefde van El, de held, werd angstig,
Mot kwam tot bezinning door haar oproep.
Hij verhief zijn stem en riep:
“Laat men Baäl plaatsen op de zetel van zijn koningschap,
35 op de rustplaats, de troon van zijn heerschappij.”

Aan het einde van het verhaal richt de verteller zich tot de zonnegodin. Zij is degene die de nieuw ingestelde orde zal moeten handhaven.

Shapash, de Rephaim zijn onder jou,
de goddelijken zijn onder jou.
de goden zijn bij jou,
zie, de doden zijn bij jou.
Kothar is jouw kompaan
50 en Chasis jouw metgezel.
In de zee zijn Arish en Tannin.
Moge Kothar-en-Chasis hen uitbannen,
hen verdrijven Kathar-en-Chasis!

voetnoten:

1. In het Ugaritisch zijn het woord voor de dood en de eigennaam van de god die de dood veroorzaakt hetzelfde. Zie over deze god: J.F. Healy, "Mot", in: K. v.d. Toorn e.a. (eds.), *Dictionairy of Deities and Demons*, Brill: Leiden (second edition) 1999, 598-603; J. Day, *Yahweh and the Gods and Goddesses of Canaan*, Sheffield Academic Press: Sheffield 2000, 185-197.

2. Tekstuitgave: M. Dietrich, O. Loretz, J. Sanmartín, *The Cuneiform Alphabetic Texts from Ugarit, Ras Ibn Hani and Other Places*, Ugarit-Verlag: Münster 1995, 1-28.
Vertalingen: J.C. de Moor, *An Anthology of Religious Texts from Ugarit*, Brill: Leiden 1987, 1-108; M. Dietrich, O. Loretz, in: O. Kaiser (ed.), *Texte aus der Umwelt des Alten Testaments*, III, Gütersloher Verlagshaus: Güthersloh 1997, 1091-1198; D. Pardee, in: W.W. Hallo (ed.), *The Context of Scripture*, I, Brill: Leiden 1997, 241-274. Voor verdere studie: M.S. Smith, *The Ugaritic Baal Cycle*, I, Brill: Leiden 1994.

3. De telling 4.V.1 geeft respectievelijk het vierde kleitablet, de vijfde kolom en daarvan de eerste regel aan.

4. De in 4.VI.10-11 genoemde Pidray en Tallay zijn dochters van Baäl. Zij aarden naar hun vader, de god van de regen, want zij zijn de brengsters van de dauw.

5. Het in 4.VI.24-32 beschreven patroon van de zeven dagen waarbij de climax op het gebeuren op de laatste dag ligt is een literaire vorm die vaker gebruikt wordt in de Ugaritische literatuur. Ook in andere teksten uit het oude Nabije Oosten komen we het tegen, zoals in het scheppingsverhaal in Genesis 1.

6. De regels 4.VII.40-42 verwijzen naar Baäl op het toppunt van zijn macht, zoals hij ook afgebeeld is op een in Ugarit gevonden stele.

7. In 4.VIII.21-24 wordt beschreven hoe door toedoen van de Dood de natuur verwelkt. De beschrijving doet denken aan de verwoestende werking van de woestijnwind.

8. Als Mot in 5.I.19 zegt dat hij leem eet, dan doelt hij op mensenvlees. Ook in het bijbelse scheppingsverhaal wordt verteld dat de mens uit leem is gevormd.

9. De in 5.V.12-13 genoemde locatie duidt op een plaats op de grens tussen hemel en aarde. Daar waar deze elkaar raken zou zich de ingang van de tunnel (de “keelpijk” van Mot) waardoor de zon ’s avonds in het westen afdaalt.

10. Het gaat in deze regels om het door de zonnegodin in stand te houden evenwicht tussen levenden en doden. De in 6.VI.46 genoemde Rephaim zijn vergoddelijkte doden. Tijdens hun leven waren zij koningen of helden. Na hun dood kunnen zij als een soort middelaars tussen hemel en aarde de levenden bijstaan.

11. Aan het slot van de mythe worden de oermonsters Arish en Tannin genoemd. Zij bedreigen de schepping en moeten voortdurend in bedwang gehouden worden. Anders zou het evenwicht tussen leven en dood verloren gaan.

afbeelding 1: Stele uit Ugarit. Afbeelding van de god Baäl met in zijn rechterhand een knots die hij dreigend boven zijn hoofd houdt. In zijn linkerhand houdt hij een speer, met de punt naar beneden. De achterkant van de speer laat zien dat het hier om de bliksem gaat. Baäl staat op een voetstuk waarop golven staan afgebeeld. Dat verwijst naar zijn overwinning op de god van de zee, Yam. Naast Baäl een kleinere persoon afgebeeld. We kunnen hierin de koning zien die onder de bescherming van Baäl staat en die te zijner ere deze afbeelding heeft opgesteld.



afbeelding 2: Stele uit Ugarit. Afbeelding van de godin Anat. De wapens in haar handen en haar dreigende houding passen goed bij het beeld dat we in de mythe van haar krijgen.



personalia:

dr. Klaas Spronk is o.a. werkzaam als onderzoeker Oude Testament aan de Theologische Universiteit te Kampen. Hij publiceerde o.a. over voorstellingen over het leven na de dood in het oude Nabije Oosten.